

Voldtektsutvalget

Sendt per e-post til hanne.lillemork@jd.dep.no

DERES REF.:
VÅR REF.: 328268

DATO: 13. juni 2023

Advokatforeningens innspill til Voldtektsutvalget

1 Sakens bakgrunn

Vi viser til brev mottatt den 24. april 2023 med invitasjon til å komme med innspill til Voldtektsutvalgets arbeid.

Voldtektsutvalget er gitt i oppdrag å utrede problemstillinger knyttet til forebygging og straffeforfølgning av voldtekt. Utvalget skal også utrede hvordan personer utsatt for overgrep blir ivaretatt, både i hjelpeapparatet og gjennom en eventuell straffesak.

Dette innspillet er i hovedsak utarbeidet av Advokatforeningens bistandsadvokatutvalg og lovutvalget for strafferett og straffeprosess. Bistandsadvokatutvalget består av Kristin Fagerheim Hammervik (leder), Lina Therese Remlo, Inger Marie Sunde, Karoline Henriksen, Elisabeth Rød, Anette Torgersen, Christian Lundin, Cecilie Schjatvet og Erik Widerøe. Lovutvalget for strafferett og straffeprosess består av Berit Reiss-Andersen (leder), Bernt Heiberg, Anders Brosveet, Frode Sulland, Christian Hjort, Simen Perminow Skjønsberg, Stian Mæland, Karl Nicolai Vogt Skjerdal, Elisabeth Myhre, Heidi Juritzen og Lars Mathias Enger.

2 Innledende kommentarer

I rapport fra NKVTS (Norsk kunnskapssenter om vold og traumatisk stress)¹ kommer det frem at 22% av norske kvinner har blitt utsatt for voldtekt. Kun en av to oppsøker helsehjelp etter en voldtekt, og kun 4% av de som mener seg voldtekts- og overgrepsutsatt opplever at den angivelige gjerningspersonen blir dømt.

Dette er åpenbart en svært bekymringsfull statistikk. Det er på det rene at det anmeldes for få voldtekter, og at flere voldtektsforbrytere må holdes strafferettslig ansvarlig. Samtidig må det advares mot et mål om flere domfellelser i seg selv. Flere domfellelser vil bli resultatet der påtalemyndigheten i retten fører bevis om straffeskyld utover enhver rimelig og fornuftig tvil. Dette vil i hovedsak avhenge av en god, rask og objektiv

---

¹ Dale, M. T. G., Aakvaag, H. F., Strøm, I. F., Augusti, E. M., & Skauge, A. D. (2023). *Omfang av vold og overgrep i den norske befolkningen*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 1): <https://www.nkvts.no/aktuelt/hoy-forekomst-av-vold-og-overgrep-i-norge/>

politietterforskning. Advokatforeningen vil også advare mot å endre dagens voldtektsbestemmelse til også å gjelde mindre alvorlige seksuelle krenkelsener. Også innenfor seksuallovbrudd vil straffverdigheten av de ulike krenkelsene variere.

3 Om årsaker til voldtekt og noen forslag til forebyggende arbeid

Overordnet mener Advokatforeningen at årsakene til at voldtekt skjer har en klar sammenheng med manglende informasjon om hva som er grenseoverskridende adferd i Norge. Manglende kunnskap omkring dette påvirker igjen hvilke holdninger mennesker har, herunder forståelsen av grenser og integritet i seksuelle situasjoner.

3.1 Særlig om festrelaterte voldtekter

Mange voldtekter er festrelatert og skjer etter inntak av alkohol og/eller annen rus hos en eller flere involverte. I beruset tilstand har de fleste av oss færre hemninger enn det vi har i edru tilstand. Bevisførsel omkring kommunikasjon (verbal og non-verbal) i seksuelle situasjoner er generelt utfordrende. Ord står ofte mor ord. Den utsatte beskriver å ha opplevd et overgrep, mens gjerningspersonen ikke kjenner seg igjen i det. Dette er særlig utfordrende i de saker hvor alkohol eller annen rus er involvert.

For å bidra til større bevisstgjøring og holdningsendringer som igjen kan føre til reduksjon av andelen voldtekter, er det slik Advokatforeningen ser det et klart behov for tydelig informasjon i hele samfunnet om hvor grensen går for hva som i praksis defineres som overgrep. Behov for bevisstgjøring gjelder særlig i forhold til hva som defineres som voldtekt (nærmere om dette under punkt 4.2), og ikke minst hvilken risiko vi utsettes for, både som mulig fornærmet og mulig gjerningsperson, når vi i situasjoner hvor overgrep påstås å ha funnet sted, er beruset.

3.2 Særlig om barn og unge

Så langt Advokatforeningen kjenner til er det per i dag ingen klare krav i lærerplaner for hva barn og unge i grunnskolen skal lære om voldtekt og andre seksuelle overgrep. Det er slik vi har forstått det opp til den enkelte skole/lærer å avgjøre hvor stor plass dette tema skal ha i undervisningen. Dette arbeidet må systematiseres. Det bør være en del av grunnskoleopplæringen både hvordan man kan signalisere lyst/ikke lyst, og ikke minst hvordan de som deltar i seksuell aktivitet kan være sikker på at den andre parten deltar frivillig. Slik kunnskap må også formidles til alle deler av befolkningen gjennom de media som er egnet for ulike målgrupper.

Barn og unge må allerede fra tidlig alder også lære hvilke konsekvenser grenseoverskridende adferd vil kunne få, både for gjerningsperson og for den som utsettes. Målet med et tidlig holdningsskapende arbeid må være å hindre at voldtekt skjer ved blant annet å fokusere på de skadefølger ufrivillig seksuell omgang gir. Videre er det særdeles viktig å bevisstgjøre unge mennesker om at man som gjerningsperson risikerer å få sitt liv og sin fremtid ødelagt av en voldtektsdom. Advokatforeningen mener derfor at det generelt må arbeides mer kontinuerlig og målrettet med tema som overgrep (og rus) både i barnehage, grunn- og videregående skole, på arbeidsplasser og i idrettslag og foreninger.

For å nå ut til barn og unge må vi i tillegg til informasjonsarbeid i skolen benytte de samme plattformer som barn og unge er brukere av i det daglige. Det bør nedsettes en referansegruppe med ungdom som kan bistå med å både gi råd, samt konkret utforme informasjonsarbeidet i sosiale medier. Samarbeid med kjente personer som har positiv påvirkningskraft kan være en ide. Dette gjelder både for å få ut informasjon om hva som i praksis er grenseoverskridende adferd (særlig voldtekt og incest), hvem som kan kontaktes for hjelp.

Unge mennesker får langt mer informasjon i det daglige fra plattformer som Snapchat og Tiktok, enn gjennom brosjyrer og redaktørstyrte medier.

Videre bør alle videregående skoler i god tid forut for russetiden oppfordres til stormøte med russeren der representanter for politi, bistandsadvokat, forsvarer og helsepersonell og foreldre er til stede. Formålet må være å realitetsorientere de unge om konsekvenser av ukloke og potensielt straffbare valg. De siste årene har det mer vært regelen enn unntaket med medieoppslag om at særlig yngre jenter deltar på rulling med russ. Både overstadig beruselse og påståtte overgrep, er et stadig tilbakevendende tema.² Russeren bør forplikte seg til at yngre ikke får delta på rulling eller russefester.

4 Årsaker til at for få anmelder

4.1 Skam begrensninger

Det å utsettes for voldtekt er fremdeles sterkt forbundet med skam og skyldfølelse. Advokatforeningen erfarer at mange klienter frykter at en anmeldelse uansett kommer til å bli henlagt av politiet, og de stiller derfor spørsmål ved om det i det hele tatt et poeng å anmelde. Denne oppfatningen ser vi for så vidt både hos voksne og unge klienter, men Advokatforeningen erfarer en økende trend blant tenåringsklientene. Dette er svært uheldig. De unge forteller om flere eksempler på at utsatte som anmelder voldtekt, blir utstøtt fra egen vennegjeng, på skolen m.m. Dette gjør det enda vanskeligere å stå i prosessen.

Avgjørende for alle som mener seg utsatt for overgrep er å bli møtt med forståelse slik at det blir trygt å fortelle hva som har skjedd. Alt fra barnehageansatte, lærere, helsesøster, politi, psykologer, arbeidsgivere mv. bør derfor styrkes ved økt kompetanse på hvordan møte overgrepsutsatte, samt hvordan de kan bidra til at utsatte finner mot og krefter til å fortelle.

Informasjon om vold og overgrep allerede fra tidlig alder og som følges kontinuerlig opp gjennom ungdomsårene er således like nødvendig i det forebyggende arbeidet, som for å motivere til å tørre å snakke om slike opplevelser når grenseoverskridende adferd faktisk har funnet sted.

4.2 Misoppfatning om hva som er voldtekt

Som det fremgår av punkt 3.2 er det Advokatforeningens overordnede inntrykk at mange mennesker – unge som eldre - ikke har kunnskap nok om hvor grensen går for hva som i praksis defineres som overgrep. Behov for bevisstgjøring gjelder særlig i forhold til hva som i praksis defineres som *voldtekt*. Mange er av den oppfatning at seksuell omgang uten samtykke er voldtekt. Dette skyldes antakelig flere forhold, blant annet at informasjon som gis i samfunnet i dag om hva som er å anse som en voldtekt etter gjeldende voldtektsbestemmelse, ofte er upresis.

---

² Hilland, L. (2018, 24. april). Politiet advarer russ og foreldre. *Nettavisen*. Hentet fra:

<https://www.nettavisen.no/nyheter/politiet-advarer-russ-og-foreldre/s/12-95-3423460663>

Skumsvoll, N. F. og Buaas, T. O. Jente (16) på «rulletur» med russeren hadde over tre i promille. *NRK*. Hentet fra:

<https://www.nrk.no/vestfoldogtelemark/jente-16-pa-rulletur-med-russebuss-hadde-3-02-i-promille-1.14499327>

Det blir ingen russefeiring i Hordnesskogen. *Bergens tidende*. Hentet fra:

<https://www.bt.no/familieogoppvekst/i/ve8Kgl/fylket-det-blir-ingen-russefeiring-i-hordnesskogen>

For eksempel vises til TV2-programmet «Norge bak fasaden» hvor Dixi Ressurssenter i den beste hensikt informerer unge mennesker om følgende; «(..)er man usikker så spør, har man ikke skaffet seg samtykke, så er det en voldtekt».³

Om alle i praksis hadde forholdt seg til et krav om samtykke, vil andelen voldtekter naturlig nok gå ned. Problemet er likevel at det med slike klare råd i beste mening, samtidig vil feste seg et inntrykk av at lovverket krever samtykke og at mangel på samtykke vil være voldtekt. Slik dagens voldtektsbestemmelse er utformet, er dette vranglære.

Advokatforeningens bistandsadvokatutvalg erfarer ukentlig at særlig unge mennesker søker råd om hva de bør gjøre etter å ha opplevd det de mener er seksuell omgang uten samtykke. Det beskrives ofte at de ikke ble spurt om de hadde lyst, og/eller de klarte ikke sette grenser selv. Årsaken til utsattes manglende evne til å i ord eller handling si at de ikke vil, handler ofte om rus hos en eller begge, og/eller at det skjedde så plutselig/uten særlig forandring, manglende seksuell erfaring, og/eller en handlingslammelse, men uten at tilfellet vil falle inn under dagens bestemmelse i strl. §291b: «bevisstløs eller av andre grunner ute av stand til å motsette seg handlingen».

I saker som dette vil de som søker råd fra erfarne bistandsadvokater få beskjed om at dersom faktum i saken er slik vedkommende beskriver, vil en eventuell anmeldelse bli henlagt, enten på bevistes stilling, eller fordi det som beskrives ikke er en straffbar handling etter gjeldende regelverk. Noen velger likevel å anmelde, andre gjør ikke det.

De situasjoner som beskrives kan ofte rammes av den mindre alvorlige befølingsbestemmelsen i strl. § 297. Mulighet for nedsubsummering av det som for eksempel beskrives som fingring eller penetrasjon, til beføling - er et svært dårlig signal til overgrepsutsatte som vurderer om de skal tørre å anmelde. Dette medfører også at mange ikke anmelder, eventuelt vil vente å se det an. Om de ombestemmer etter en tid, vil forholdet ved eventuell tiltalte etter strl. §297 ofte være foreldet.

Advokatforeningen mener at voldtektsbestemmelsen må endres, slik at bestemmelsen tydelig reflekterer samfunnets holdning om at all seksuell omgang skal være frivillig. Nærmere om Advokatforeningens innspill til Straffelovrådets forslag finnes i høringsuttalelsen fra Advokatforeningen til NOU 2022:21.⁴

4.3 Kategorier som er særlig underrepresentert blant de som anmelder

4.3.1 Menn som utsettes

Generelt er det nok langt færre menn enn kvinner som blir voldtatt. Likevel bør dette temaet gis langt større oppmerksomhet. Forskning viser at menn venter i gjennomsnitt 20 år før de forteller noen at de har blitt utsatt for seksuelle overgrep.⁵ Seksuelle overgrep mot menn antas å være særlig underrapportert til politiet.

---

³ Voldtektsmannen (Sesong 3, Episode 6). *Norge bak fasaden*. TV 2.

<https://play.tv2.no/programmer/fakta/norge-bak-fasaden/sesong-3/norge-bak-fasaden-3-episode-6-1816249.html?play=true> – se på tid 32:49 flg.

⁴ Advokatforeningens høringsuttalelse av 13. april 2023 til høring av NOU 2022: 21:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-nou-2022-21-strafferettslig-vern-av-den-seksuelle-selvbestemmelsesretten/id2959202/?uid=749077d7-c61c-48b0-9add-0a19f7ef03d4>

⁵ Evensen, M. H., Fluge, S. S., Kjoberg, T. S. og Bye, H. H. (2019, 1. april). *Menns opplevelse av å bli utsatt for seksuelt overgrep i voksen alder - En kvalitativ metasyntese*. Tidsskrift for Norsk psykologforening. Hentet fra: <https://psykologtidsskriftet.no/vitenskapelig-artikkel/2019/04/menns-opplevelse-av-bli-utsatt-seksuelt-overgrep-i-voksen-alder>

Det vises også til følgende fra artikkel om menns opplevelse av å bli utsatt for seksuelt overgrep i voksen alder:⁶

Forskning på seksuelle overgrep har i liten grad fokusert på utsatte menn, og den forskningen som har blitt gjort, har i hovedsak tatt for seg de som har blitt utsatt i barndommen. Gitt at voksne har en annen erfaringsbakgrunn enn barn (f.eks. andre seksuelle erfaringer og opplevelser av seksuell frihet), kan man anta at det å bli utsatt for et seksuelt overgrep som voksen mann oppleves annerledes enn å bli utsatt for det som barn.

Det som kjennetegner overgrep mot menn er at overgriperen som oftest en mann, og homofile og bifile menn er spesielt utsatt. Menn utsettes dessuten for mer voldelige overgrep sammenlignet med kvinner og utsettes gjerne for flere overgripere.⁷

Både kvinner og menn som utsettes for seksuelle overgrep, kan oppleve nummenhet og at de ikke klarer å kjempe imot under overgrepet (tonisk immobilitet). En vanlig respons blant menn er dessuten ereksjon og/eller utløsning under overgrepet.⁸ Dette trenger ikke å henge sammen med seksuell lyst, men kan komme av fysisk stimulering eller sterk frykt. En slik respons feiltolkes ofte som at den utsatte har ønsket den seksuelle kontakten, og likestilles derfor også ofte med at seksuell omgang var frivillig.⁹

Advokatforeningen mener at overnevnte klart tilsier at både informasjonsarbeidet og helsetilbudet må styrkes overfor voldsutsatte menn.

4.3.2 Barn og unge med språklige utfordringer

Advokatforeningen er kjent med at det hersker særlige utfordringer knyttet til det å avdekke seksuelle overgrep mot barn og ungdom som har utviklingshemming og/eller store språklige utfordringer. Rettspraksis viser få eksempler på domfellelser for overgrep mot barn og unge i denne kategorien, og det antas at årsaken til dette kan ligge i nettopp utfordringer knyttet til å få satt ord på opplevelser. Disse barna er avhengig av å kommunisere ved tegnspråk, talemaskiner og liknende.

Ved Haukeland sykehus i Bergen er prosjektet ASK i etableringsfasen. Målet er å utvikle gode metoder for kommunikasjon ved bruk av symboler som kan hjelpe barn og ungdom med å sette ord på vold og overgrep. Kripos er så vidt Advokatforeningen erfarer også involvert ift. fremgangsmåte, bevisverdi m.m. Voldtekstutvalget oppfordres til å se nærmere på dette arbeidet.

---

⁶ Evensen, M. H., Fluge, S. S., Kjoberg, T. S. og Bye, H. H. (2019, 1. april). *Menns opplevelse av å bli utsatt for seksuelt overgrep i voksen alder - En kvalitativ metasyntese*. Tidsskrift for Norsk psykologforening. Hentet fra: <https://psykologtidsskriftet.no/vitenskapelig-artikkel/2019/04/menns-opplevelse-av-bli-utsatt-seksuelt-overgrep-i-voksen-alder>

⁷ Evensen, M. H., Fluge, S. S., Kjoberg, T. S. og Bye, H. H. (2019, 1. april). *Menns opplevelse av å bli utsatt for seksuelt overgrep i voksen alder - En kvalitativ metasyntese*. Tidsskrift for Norsk psykologforening. Hentet fra: <https://psykologtidsskriftet.no/vitenskapelig-artikkel/2019/04/menns-opplevelse-av-bli-utsatt-seksuelt-overgrep-i-voksen-alder>

⁸ Evensen, M. H., Fluge, S. S., Kjoberg, T. S. og Bye, H. H. (2019, 1. april). *Menns opplevelse av å bli utsatt for seksuelt overgrep i voksen alder - En kvalitativ metasyntese*. Tidsskrift for Norsk psykologforening. Hentet fra: <https://psykologtidsskriftet.no/vitenskapelig-artikkel/2019/04/menns-opplevelse-av-bli-utsatt-seksuelt-overgrep-i-voksen-alder>

⁹ Evensen, M. H., Fluge, S. S., Kjoberg, T. S. og Bye, H. H. (2019, 1. april). *Menns opplevelse av å bli utsatt for seksuelt overgrep i voksen alder - En kvalitativ metasyntese*. Tidsskrift for Norsk psykologforening. Hentet fra: <https://psykologtidsskriftet.no/vitenskapelig-artikkel/2019/04/menns-opplevelse-av-bli-utsatt-seksuelt-overgrep-i-voksen-alder>

4.3.3 Minoriteter

Advokatforeningen erfarer at en økende andel overgrep skjer i parforhold, og særlig i familier med annen kulturell bakgrunn. Vi møter stadig personer som tenker at de må godta «alt» fra partneren sin, og terskelen for å snakke med politiet om slik opplevelser er for mange mennesker i denne grupperingen svært høy. Dette gjelder særlig i mer patriarkalske kulturer enn vår egen.

Det er Advokatforeningens erfaring at forståelsen for hva som er grenseoverskridende adferd, ordningen med rett til bistandsadvokat og hvilke helsetjenester som finnes i Norge er for dårlig kjent blant mange av våre «nye» landsmenn som ofte har en annen kjønnskultur.

Undersøkelser tyder også på at samiske kvinner er mer utsatt for voldtekt enn norske kvinner.¹⁰

Mennesker som ikke snakker godt norsk trenger dessuten ofte tolk for å få forklart både nyanser i regelverket og for å sørge for at kulturelle ulikheter forstås. Tolk må derfor være tilgjengelig i mye større grad enn tilfellet er i dag. I tillegg er kompetansen på tolketjenester svært varierende.

Et annet tema i minoritets- og mangfolds tematikken er de utfordringer transpersoner står overfor. Ifølge en undersøkelse fra 2021 har transpersoner dårligere psykisk helse og blir oftere diskriminert og utsatt for vold og seksuelle overgrep, sammenlignet med heterofile, homofile og bifile.¹¹

Det faktum at transpersoner er overrepresentert i å ha opplevd å ha blitt tvunget til seksuell aktivitet (1 av 3)¹², gjør at samfunnet må rette en særskilt forebyggende innsats overfor denne særlig sårbare delen av befolkningen.

Advokatforeningen mener at tiden er overmoden for å se nærmere på hvordan vi i enda større grad kan nå ut til minoriteter på en best mulig måte. Ideelt burde det være obligatorisk at det både gis informasjon om regelverket og om tjenestetilbud, samtidig som det løpende bedrives et holdningsskapende arbeid i alle trossamfunn og kulturelle foreninger som mottar offentlig støtte.

Det bør nedsettes en gruppe som ser nærmere på disse utfordringene og både politiet, flyktingetjenesten, helsetjenesten og Advokatforeningen bør delta i dette arbeidet.

4.4 Fri rettshjelp før eventuell anmeldelse må ikke fjernes

Det følger av rettshjelpslovens §11 første ledd nr. 6 at den som har vært utsatt for handling som nevnt i straffeprosesslovens §107 a første ledd bokstav a eller b har rett til fri rettshjelp uten behovsprøving for å vurdere forhold av betydning for anmeldelse. Dersom forholdet anmeldes, vil bistanden til vurdering av anmeldelse godtgjøres som en del av oppdraget til bistandsadvokaten. Utgiftene ved bistanden dekkes altså bare gjennom rettshjelpsloven dersom det ikke blir oppnevnt bistandsadvokat, fordi saken ikke blir anmeldt.

---

¹⁰ Dietrichson, S. (2017, 8. desember). *Samiske kvinner er mer utsatt for overgrep og vold enn norske kvinner*. Forskning.no. Hentet fra: <https://forskning.no/etnisitet-vold-samfunnskunnskap/samiske-kvinner-er-mer-utsatt-for-overgrep-og-vold-enn-norske-kvinner/304554>

¹¹ Anderssen, Norman, Helga Eggebø, Elisabeth Stubberud og Øystein Holmelid. (2021). *Seksuell orientering, kjønns mangfold og levekår. Resultater fra spørreundersøkelsen 2020*. Bergen: Institutt for samfunnspsykologi, Universitetet i Bergen.

¹² Kjendlie, Espen. (2021, 23. juni). Studie: Én av tre transpersoner har opplevd seksuelle overgrep. NRK. Hentet fra: https://www.nrk.no/norge/studie_-en-av-tre-transpersoner-har-opplevd-seksuelle-overgrep-1.15548602

Det er svært viktig at denne ordningen ikke fjernes slik det er foreslått av Rettshjelpsutvalget i NOU 2020:5. Hverken krisesentre, overgrepsmottak eller politiets støttesenter for kriminalitetsutsatte har den kunnskap og erfaring med praktisk straffesaksarbeid som skal til for å yte god rådgivning til noen som er usikker på om de vil anmelde, eller usikker på om det de har opplevd er straffbart.

Advokatforeningen mener ordningen med rett til å konferere med advokat ofte er helt avgjørende for at mange faktisk bestemmer seg for å anmelde. At denne ordningen faktisk eksisterer, bør synliggjøres i enda større grad enn i dag. Informasjon om retten til advokatbistand bør på samme måte som for politiet i påtaleinstruksens §8-7 gis allerede i behandlingsapparatets første møte med en utsatt. Denne plikten bør i praksis påhvile alle instanser som i sin hverdag er i samtaler med mulige vold og overgrepsutsatte, som for eksempel fastleger, overgrepsmottak og legevakt i tillegg til barnevernet, flyktningetjenesten, asylmottak og helsesøstertjenesten m.fl.

Gjennom den rådgivningsordningen som følger av rettshjelpslovens §11 første ledd nr. 6 vil alle som mener seg utsatt for alvorlige integritetskremler på et tidlig stadium få råd og veiledning om hva prosessen ved anmeldelse konkret vil innebære. De vil få en nærmere redegjørelse for hvilket beviskrav som gjelder, at politiet vil trenge en detaljert forklaring om alt som har skjedd, samt vitne- og anmelderansvar. De som mener seg utsatt for vold eller overgrep får videre trygghet for at de ikke skal gå alene gjennom prosessen, men bli fulgt opp av en advokat frem til saken er endelig avgjort. Advokaten vil også som en del av sin rådgivning gi anbefaling om lavterskeltilbud for akutt behov for helsehjelp.

At slik informasjon og oppfølging gis allerede umiddelbart etter at et mulig overgrep har funnet sted, er ofte avgjørende for at mange skal klare å anmelde. Tidlig anmeldelse vil dessuten styrke bevissituasjonen i nær sagt alle voldtektssaker.

Advokatforeningen erfarer også at politiet mener at ordningen med fri rettshjelp før anmeldelse er svært viktig. Ikke sjelden tar politiet kontakt med en erfaren bistandsadvokat når en utsatt har tatt direkte kontakt med politiet for å søke råd før en eventuell anmeldelse. Under henvisning til prinsippet om offentlig påtale ønsker politiet at bistandsadvokaten tar en prat med fornærmede for å gjøre nærmere rede for regelverket, og for å vurdere om det som beskrives å ha funnet sted, er straffbart eller ikke.

Advokatforeningen erfarer også at politi og påtalemyndighet mener at de fornærmede ofte er bedre forberedt på å gå gjennom prosessen når de allerede initialt har bistandsadvokat. Hendelser som åpenbart ikke er straffbare eller klart foreldet lukes ut og belastes ikke politiet. I tillegg er det tidsbesparende fordi de utsatte er bedre forberedt på hva som særlig er viktig å få frem i et avhør, bevissthet ift. hvilke bevis som mulig finnes på telefoner/PC m.m.

Advokatforeningen mener at derfor at ordningen med gratis konsultasjon hos advokat for å vurdere forhold av betydning for anmeldelse ikke må fjernes.

5 Håndtering av voldtektssaker i politi/påtalemyndighet, domstoler m.m.

5.1 Innledning

Bakgrunnen for oppnevningen av Voldtektsutvalget er å «styrke kampen mot voldtekt». Fra forslagsstillerne er følgende behov angitt: «det er behov for å utvikle nye tiltak som kan forhindre voldtekt, sikre rettssikkerhet for ofre, bedre strafforfølgningen av gjerningspersoner samt evaluere og vurdere de tiltak man allerede har»

Disse behovene vil selvsagt også Advokatforeningen stille seg bak. Foreningen finner likevel grunn til å minne om at siktedes rettssikkerhetsgarantier ikke på noen måte kan ofres som ledd i å «styrke kampen mot voldtekt».

Det er en kjensgjerning at bevissituasjonen i voldtektssaker ofte er svært krevende. Ofte vil ord stå mot ord, og det er ikke tekniske bevis. Konsekvensen av det strafferettslige beviskravet vil da regelmessig måtte bli at saken blir henlagt eller at siktede blir frifunnet. Det er en naturlig konsekvens av et strengt beviskrav, og vil ikke nødvendigvis kunne avhjelpes med noen tiltak.

For samfunnet bør det selvsagt være et mål om at alvorlige forbrytelser som voldtekt oppklares. På den annen side kan ikke samfunnet leve med uriktige domfellelser med strenge straffer for såpass stigmatiserende forbrytelser. Flere domfellelser for voldtekt kan derfor ikke være et mål i seg selv. Målet må være at flere voldtekter enn i dag blir oppklart, og at flere gjerningspersoner blir holdt strafferettslig ansvarlig for overgrep som kan bevises utover enhver rimelig og fornuftig tvil.

Det helt sentrale for å lykkes med dette er at det ikke går for lang tid før voldtekter anmeldes, at anmeldelser etterforskes raskt samt kvaliteten på etterforskningen. Det vil i det følgende pekes på noen særlige utfordringer:

5.2 Sporsikring

Nylig avdekket NRK innhold fra en Kripos-rapport som ikke tidligere har vært offentliggjort. Rapporten fra 2021 omhandler alle voldtektssaker fra 2019 som ble anmeldt innen 48 timer.¹³

Rapporten oppsummerer hvordan politiet arbeider med å hente inn biologiske spor som bevis i voldtektssaker, og at dette arbeidet i mange saker på langt nær er godt nok. Rapporten konkluderte med at mangelfullt politiarbeid fører til at det blir tatt ut færre tiltaler i voldtektssaker.¹⁴

Advokatforeningen har ikke hatt innsyn i rapporten utover det som fremkommer av oppslaget på nrk.no. Flere av advokatene i Advokatforeningens bistandsadvokatutvalg kjenner igjen de problemstillinger som rapporten belyser. At omfanget var så vidt stort var likevel ukjent.

Voldtektsutvalget oppfordres til å innhente Kriposrapporten. Basert på det som har fremkommet av vedlagte lenke mener Advokatforeningen at det må stilles langt strengere krav til sporsikring i voldtektssaker, herunder at dette arbeidet som hovedregel skal utføres av en tekniker.

5.3 Turnover i politiet

Stor utskiftning i politiet medfører at relativt uerfarne politifolk for ofte blir satt til å ta avhør av fornærmede. Gode avhør er helt avgjørende for sakens videre gang. Et dårlig avhør kan både ødelegge saken, og er i tillegg lite tillitsvekkende for de fornærmede som forteller om det kanskje det vanskeligste de har opplevd i sitt liv. Det bør derfor settes krav til spesialisering for å ta slike avhør. En erfaren bistandsadvokat kan ofte bidra til at kvaliteten på avhør av fornærmede blir bedre ved å stille spørsmål og få frem opplysninger som åpenbart er av betydning for å opplyse straffesaken. Dette er uheldig. At kvaliteten på avhør av fornærmede er god, er

---

¹³ Nærum, S. R., Husebye, J. M. (2023, 1. Mai). Krever tiltak etter NRKs opplysninger: – Et svik mot voldtektsutsatte. *NRK*. Hentet fra: <https://www.nrk.no/dokumentar/krever-tiltak-etter-nrks-opplysninger--et-svik-mot-voldtektsutsatte-1.16375892>

¹⁴ Nærum, S. R., Husebye, J. M. (2023, 1. Mai). Krever tiltak etter NRKs opplysninger: – Et svik mot voldtektsutsatte. *NRK*. Hentet fra: <https://www.nrk.no/dokumentar/krever-tiltak-etter-nrks-opplysninger--et-svik-mot-voldtektsutsatte-1.16375892>

først og fremst etterforskerens oppgave. I flere politidistrikt foregår det et uformelt samarbeid mellom etterforsker/påtalejurist og bistandsadvokaten til fornærmede, for å sikre at kvaliteten på avhøret blir så bra som mulig. Advokatforeningen stiller spørsmål ved om det bør utarbeides retningslinjer for dette samarbeidet, for å sikre at det skjer i alle saker der det er behov for det.

Det tar ofte år å etterforske en voldtektssak. Dette er en enorm tilleggsbelastning for både antatt gjerningsperson og den som mener seg utsatt. Det bør være et kontinuerlig fokus at saksbehandlingstiden i politiet må ned.

5.4 Annet

Det å utsettes for en voldtekt innebærer ofte et traume. Den utsatte reagerer ofte med velkjente, forskningsbaserte reaksjoner som «kamp, frys, flykt». Det er Advokatforeningens klare inntrykk at både etterforskere, påtalejurister og mange advokater har for liten kunnskap på dette området og kompetansen omkring dette tema bør derfor styrkes i alle ledd.

Advokatforeningens erfaring med barnehusene er i stort gode. Kvalifisert personell møter barn og ungdom under 16 år og andre som defineres som sårbare i en avhørssituasjon. Barnehus bør derfor utbygges flere steder i landet. Reiseavstand er krevende og uheldig for barn som skal avhøres. Flere i Advokatforeningens bistandsadvokatutvalg har erfart at barn av og til er utslitt av reisen før forklaring starter. Lang reisevei skaper også praktiske utfordringer ift. hvem som skal være følgeperson for barnet, særlig i de saker hvor foreldre eller andre nærstående er mistenkt. Slike praktiske utfordringer er ofte årsaken til at det tar lengre tid fra politiet blir kjent med mulige overgrep, til forklaring fra barn og unge faktisk skjer. Bevis er ferskvare og for bevissituasjonen i straffesaken er det uheldig at faktisk gjennomføring av avhør tar tid.

Jon Wessel-Aas
leder

Vennlig hilsen

Merete Smith
generalsekretær

SAKSBEHANDLER: Hedda Emilie Berntsen
heb@advokatforeningen.no